

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВСП «Любешівський ТФК ЛНТУ»

**КОМФОРТНЕ, БЕЗПЕЧНЕ, ІНКЛЮЗИВНЕ,
РОЗВИВАЛЬНЕ ТА МОТИВУЮЧЕ СЕРЕДОВИЩЕ –
РЕЗУЛЬТАТ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ПРІОРИТЕТНА ВИМОГА
ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЯКОСТІ ОСВІТИ**

**Матеріали доповідей (тез) учасників
науково-методичної конференції**

21 грудня 2023 рік

УДК 004.9 (06)

К 89

Рекомендовано до друку методичною радою ВСП «Любешівський ТФК ЛНТУ» (протокол № 7 від 29 лютого 2024 р.)

Комфортне, безпечне, інклюзивне, розвивальне та мотивуюче середовище – результат спільної діяльності учасників освітнього процесу та пріоритетна вимога внутрішньої системи якості освіти: матеріали доповідей (тез) учасників науково-методичної конференції (21 грудня 2023 року) / за наук. ред. кан. тех. наук А.В. Хомича, викладача-методиста Т.П. Герасимик-Чернової / упорядники Т.П. Кузьмич, Н.П. Літвинчук. – Любешів, 2024 р. – 54 с.

У збірнику висвітлено особливості та шляхи створення безпечного освітнього середовища для здобувачів освіти коледжу та роль педагога у його формуванні.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

*Бартошик Ігор Сергійович,
викладач спецдисциплін II категорії*

Безпечне середовище для здобувачів освіти в ВСП «Любешівський технічний фаховий коледж Луцького НТУ» починається з організації роботи з охорони праці.

Відповідно до цього, в коледжі розроблено та затверджено Положення про організацію роботи з охорони праці від 13.10.2020 року. (Далі – Положення)

Згідно Положення, директор:

- відповідає за створення безпечних умов навчально-виховного процесу згідно з чинним законодавством, міжгалузевими і галузевими нормативами, інструкціями та іншими документами з охорони праці і безпеки життєдіяльності; не дозволяє проведення навчально-виховного процесу за наявності шкідливих та небезпечних умов для здоров'я учасників навчально-виховного процесу;

- створює службу охорони праці, що безпосередньо підпорядковується йому, призначає відповідальних за організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності в коледжі;

- призначає наказом осіб, відповідальних за стан охорони праці в структурних підрозділах, навчальних кабінетах, лабораторіях, майстернях, спортзалі тощо;

- затверджує посадові інструкції керівників структурних підрозділів, працівників з обов'язковим блоком питань охорони праці і безпеки життєдіяльності;

- створює і визначає порядок роботи постійно діючої технічної комісії з введення в експлуатацію нових і реконструйованих навчальних приміщень і обладнання, затверджує акти приймання;

- уживає заходів щодо приведення інженерно – технічного, комунікаційного устаткування, обладнання у відповідність до чинних стандартів, правил, норм з охорони праці;

- підписує колективний договір, що містить розділ охорони праці і безпеки життєдіяльності та забезпечує його виконання ;

- організовує профілактичну роботу щодо попередження травматизму і зниження захворюваності серед учасників навчально-виховного процесу;

- організовує роботу з розробки програми вступного та забезпечує проведення всіх видів інструктажів з охорони праці відповідно до Типового положення з безпеки життєдіяльності – відповідно до цього положення;

- забезпечує навчання з питань охорони праці учасників навчально-виховного процесу та навчання з питань безпеки життєдіяльності учнів та студентів з наступною перевіркою знань відповідно до чинного законодавства;

- організовує проведення обов'язкових попередніх та періодичних медичних оглядів учасників навчально - виховного процесу коледжу відповідно до положення про медичний огляд працівників певних категорій, затвердженого наказом міністерства охорони здоров'я України від 21.05.07.№246 і зареєстровано в Мін'юсті 23.07.07№846/14113;

- організовує розслідування нещасних випадків з учасниками навчально-виховного процесу , затверджує акт про нещасний випадок під час навчально-виробничого процесу відповідно до чинних допусків, проводить аналіз причин та розробляє заходи щодо попередження травматизму.

Завідувач кабінетом, лабораторією, майстернею, навчально-виробничою майстернею, майстер виробничого навчання:

- несе безпосередньо відповідальність за безпечний стан робочих місць, обладнання, приладів, інструментів, інвентарю тощо;

- не допускає до проведення навчальних занять або робіт учасників навчально-виховного процесу без передбаченого спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту ;

- вимагає у встановленому порядку забезпечення спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту учасників навчально-виховного процесу;

- розробляє і переглядає (один раз на 5 років) інструкції з безпеки під час проведення занять у кабінетах, лабораторіях, навчально-виробничих майстернях, навчальних господарствах, спортивних залах тощо;

- контролює дотримання здорових і безпечних умов проведення виробничої практики вихованців, учнів, студентів, слухачів на підприємствах , в установах і організаціях , не дозволяє виконання робіт , що не передбачені умовами договору ;

- терміново повідомляє керівника та службу охорони праці коледжу про кожний нещасний випадок, що трапився з учасником навчально-виховного процесу ; організовує при потребі надання потерпілому першої долікарської допомоги, бере участь у розслідуванні та здійсненні заходів щодо усунення причин, що призвели до нещасного випадку .

Викладач, куратор групи , вихователь, класний керівник :

- несе відповідальність за збереження життя і здоров'я вихованців, учнів, студентів, слухачів під час навчально-виховного процесу;

- забезпечує проведення навчально-виховного процесу, що регламентується чинними законодавчими та нормативно-правовими актами з охорони праці;

- організовує вивчення вихованцями, учнями ,студентами правил і норм з охорони праці ;

- проводить інструктажі з вихованцями, учнями, студентами, слухачами;

з охорони праці під час проведення виробничої практики і виробничого навчання відповідно до Типового положення;

- з охорони праці та безпеки життєдіяльності під час проведення навчальних занять, позашкільних:

- вступний, на початку навчального року – з реєстрацією в журналі реєстрації вступного інструктажу з охорони праці;

- первинний, позаплановий, цільові інструктажі - з реєстрацією в журналі реєстрації інструктажів з охорони праці;

- інструктажі перед початком заняття (нової теми, лабораторної, практичної роботи тощо) — з реєстрацією в журналі обліку навчальних занять і виробничого навчання на сторінці предмета в рядку про зміст уроку, лекції , практичної роботи тощо.

- здійснює контроль за виконанням вихованцями, учнями, студентами, слухачами, правил (інструкцій) з безпеки;

- проводить профілактичну роботу щодо запобігання травматизму серед вихованців, учнів, студентів, слухачів під час навчально-виховного процесу;

- проводить профілактичну роботу серед вихованців, учнів, студентів, слухачів щодо вимог особистої безпеки у побуті (дії у надзвичайних ситуаціях, дорожній рух, участь у масових заходах, перебування в громадських місцях, об'єктах мережі торгівлі тощо).

Окрім цього, на територію коледжу не допускаються сторонні особи. Вхід до гуртожитку здійснюється лише за наявності перепусток. На території коледжу постійно знаходиться сторож.

Також неабияку увагу приділено пожежній безпеці. Всі приміщення коледжу оснащені автоматичною пожежною сигналізацією та укомплектовані первинними засобами пожежогашіння.

Список використаних джерел

1. Бут Тоні. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посібник. Пер. з англ. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 190 с.
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII (із змінами).
3. Про затвердження Типового положення про організацію освітнього процесу в закладах фахової передвищої освіти та Положення про практичну підготовку здобувачів фахової передвищої освіти. Наказ МОН України № 510 від 02.05.2023р.
3. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища : метод. посібник. За заг. ред. Т. П. Цюман. Київ : Український фонд «Благополуччя дітей», 2018. 56 с.
4. Щербата В. Г. Психологічна безпека освітнього середовища в умовах впровадження інклюзивної освіти : репозитарій Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка.

ІНКЛЮЗИВНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ - РЕЗУЛЬТАТ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

*Арендарчук Світлана Миколаївна,
майстер виробничого навчання*

Інклюзивне освітнє середовище — це сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей. Інклюзивний освітній простір визначено як систему структурних компонентів (середовищ), в якій у досяжному для кожного учасника форматі реалізуються освітні та міжособистісні відносини, забезпечуються можливості особистісного і соціального розвитку, соціалізації, саморозвитку. Завданнями добре організованого освітнього середовища є такі: підтримка роботи педагога; заохочення до розвитку незалежності та компетентності ЗО; збільшення ефективності роботи персоналу; сприяння залученню ЗО до щоденних видів діяльності; зменшення проблем з поведінкою дітей; сприяння відповідній соціальній взаємодії між дітьми; забезпечення структурованості та передбачуваності.

Українське суспільство досягло такого рівня соціального розвитку,

коли не може собі дозволити втратити жодну підростаючу людину, а визнання Конвенції ООН про права дитини та Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захист і розвиток дітей посилює увагу батьків, держави і громадськості до їхніх проблем з народження і до повноліття та відповідальності за розвиток, навчання і виховання. Безумовно, ЗО з особливими освітніми потребами теж не повинні залишатися без належної уваги.

Тому на сьогодні одним із найважливіших явищ у сучасній спеціальній освіті є рух за інклюзивну освіту. Інклюзія справляє значний вплив на політику, науково-пошукову та практичну роботу і має багато значень, що охоплюють діапазон від простого зарахування здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в звичайні класи до трансформації філософії, цінностей і практичних підходів цілих освітніх систем. Інклюзія потрібна нашій державі як засіб досягнення соціальної справедливості в інтересах здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.

Ученими обговорюються проблеми інтеграції дітей з особливими освітніми потребами і активно розробляються підходи до навчання і виховання їх в умовах загальноосвітніх навчальних закладів. Вивчення особливостей створення комфортного інклюзивного освітнього середовища має важливе значення для успішного виховання та соціалізації не тільки дітей з порушеннями психофізичного розвитку а й інших здобувачів освіти.

З огляду на вище зазначене ставимо за мету з'ясувати особливості формування інклюзивного освітнього середовища та визначити його переваги для всієї категорії ЗО . Реалізація даної мети вимагає визначення сутності й ознак інклюзивного освітнього середовища, а також стану дослідження даної проблеми.

Активні наукові розробки проблеми інклюзивного навчання з'явилися у науковій літературі приблизно в середині 80-х років минулого століття.

У 1978 році Л. Виготським було доведено, що розвиток дитини у спеціальних закладах відбувається у вузькому, обмеженому колі колективу, у маленькому

замкненому світі, де все пристосовано до дефекту. Унаслідок штучної ізоляції дітей, відриву від сім'ї, ровесників формується особистість, невпевнена у собі, власних силах і можливостях. Таким чином формується так звана «вторинна інвалідність».

Аналіз праць В.О. Сухомлинського свідчить про те, що майже в усіх своїх роботах учений звертав особливу увагу на необхідність використання принципу індивідуального підходу в роботі з ЗО з особливими потребами. «Конкретна наша робота, – зазначав дослідник, – полягає у визначенні причин біди в кожному окремому випадку, необхідності знайти кожній дитині посилену розумову працю, доступні для неї шляхи подолання труднощів, захопити її цікавою роботою, завдяки якій вона могла б розвиватись інтелектуально». «Духовне життя навчального закладу повинно бути настільки багатогранним, щоб кожний знайшов поле для розкриття, ствердження своїх сил і творчих здібностей. Зміст духовного життя полягає в тому, що в кожному здобувачеві освіти пробуджується його індивідуальна неповторність. Тільки там, де маленька людина переживає відчуття гордості від того, що вона у чомусь досягла видатних успіхів, виявила себе, – в індивідуальному духовному житті ми бачимо те, що потрібно називати енергією думки. Радість розумової праці – ось що стає доступним людині, якщо її духовне життя перейнято почуттям оптимістичної впевненості у своїх силах, почуттям власної гідності», – писав В.О. Сухомлинський. В.О. Сухомлинський наголошував на тому, що не може існувати виховання особистості поза колективом, як не може бути колективу без особистостей. Розумово відсталі діти не повинні бути покинуті самі на себе, а розвиватися у таких же умовах, що й нормальні діти. В.О. Сухомлинський доречно зауважував, що колектив може стати виховним середовищем тільки в тому разі, коли він створюється під час спілкування і спільної діяльності, яка дає кожному радість і насолоду, розвиває його інтереси і здібності, коли є освічений педагог, який любить дітей.

Питанню інтегрованого навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку приділяли увагу численні фахівці в галузі соціальної, корекційної, спеціальної педагогіки та дефектології: Л. Аксьонова, В. Бондар, Є. Бондаренко, М. Веденіна, М. Власова, О. Глоба, В. Григоренко, П. Горностаї, Г. Іващенко, Б. Пузанов, О. Усанов.

В Україні окремі аспекти проблеми інтегрованого навчання висвітлюються у працях А. Колупаєвої, М. Сварника, В. Синьова, Н. Софій, М. Шеремет, В. Тарасун, О. Таранченко, А. Шевцова та ін.

Більшість учених вказують на необхідність упровадження нових форм освіти, які б сприяли інтеграції людей з особливими потребами у суспільство. Серед них особливої уваги заслуговує інклюзивна освіта.

Мета інклюзивного закладу освіти, як зазначають В. В. Алексеева та І. В. Сошіна, – «надати всім учням можливість найбільш повноцінного соціального життя, активної участі в колективі, тим самим забезпечуючи найбільш повну взаємодію і турботу один про одного як членів співтовариства» .

На сучасному етапі розвитку освіти дітей з особливими освітніми потребами пріоритетного значення набуває створення інклюзивного освітнього середовища. У такому середовищі всі діти навчаються разом у системі масової освіти за загальноосвітніми навчальними програмами, що пристосовані до потреб такої дитини.

Серед першочергових кроків у напрямі створення інклюзивного середовища вбачаються такі: відмовитися від стереотипних поглядів на вчителів, учнів і навчальний процес; формувати в навчальному закладі атмосферу, засновану на ідеях інклюзії; розбудувати навчальний заклад як громаду; зосереджуватися на співпраці, а не на конкуренції; прищеплювати віру в свої сили кожному члену колективу .

Необхідними умовами формування інклюзивного освітнього середовища в загальноосвітніх навчальних закладах є:

- визнання педагогом необхідності використання різноманітних навчальних підходів з урахуванням різних стилів навчання, темпераменту й особистості окремих дітей;
- адаптація навчальних матеріалів для використання по-новому, підтримуючи самостійний вибір ЗО у процесі навчання у групі;
- використання різних варіантів об'єднання ЗО у групи;
- налагодження співробітництва та підтримки серед ЗО;
- використання широкого спектру занять, практичних вправ і матеріалів, що відповідають рівню розвитку ЗО.

Мета цього середовища – орієнтуватися на розвиток особистості та відповідати запитам соціального оточення і сподіванням людини.

Освітнє середовище тільки тоді буде інклюзивним, коли матиме ряд ознак:

- спланований і організований фізичний простір, у якому б ЗО могли безпечно пересуватися під час групових та індивідуальних занять;
- наявність сприятливого соціального та емоційного клімату;
- створені умови для спільної роботи ЗО, а також надання один одному допомоги в досягненні позитивного результату.

В інклюзивному освітньому середовищі всі ЗО здатні досягати успіху. На основі всебічного аналізу літератури з цього питання Д. МакГрегор і Фогельсберг наводять такі переваги для ЗО з особливими освітніми потребами:

- в інклюзивному середовищі ЗО з обмеженими можливостями демонструють вищий рівень соціальної взаємодії з іншими ЗО, які таких обмежень не мають;
- в інклюзивному освітньому середовищі підвищується соціальна компетентність і вдосконалюються комунікативні навички ЗО з відмінними здібностями;
- ЗО з особливими потребами навчаються за складнішою й глибокою навчальною програмою, завдяки чому процес набуття вмінь і навичок протікає ефективніше, а академічні досягнення покращуються;

- посилюється соціальне сприйняття ЗО з відмінними здібностями завдяки методиці навчання в інклюзивних навчальних закладах, де воно часто відбувається у формі групової роботи. Працюючи в малих групах, ЗО навчаються бачити людину, а не її ваду, та починають усвідомлювати, що між ними та ЗО з обмеженими можливостями є багато спільного;
- дружні стосунки між ЗО з обмеженими можливостями та іншими, що таких обмежень не мають, зазвичай частіше розвиваються в інклюзивному середовищі. Дослідження довели, що ЗО в інклюзивному закладі мають надійніші й триваліші зв'язки з друзями, ніж ЗО в сегрегованому середовищі. Це особливо справедливо в ситуації, коли ЗО відвідують місцевий навчальний заклад у своєму районі та мають більше можливостей бачитися з друзями після уроків. Аргументи на користь перебування ЗО в інклюзивному освітньому середовищі незаперечні. Тому супротивне твердження про те, що решта ЗО отримують менш якісну освіту в інклюзивному середовищі чи опиняються у менш сприятливих соціальних умовах, важко назвати аргументованим. У багатьох відношеннях решта ЗО від перебування в інклюзивному середовищі отримують стільки ж користі, стільки й ЗО з особливими освітніми потребами. Присутність ЗО з відмінними здібностями в групі ніяк не заважає успішності інших ЗО, які не мають обмежень. ЗО без обмежених можливостей можуть підвищувати самооцінку та закріплювати знання навчального змісту, виступаючи наставниками для інших. Навчання цих умінь може відбуватися у ситуації, коли всі учасники процесу усвідомлюють їхню важливість і можуть застосовувати на практиці. Крім того, володіння ними надає можливість для особистісного зростання, якої часто позбавлені ЗО, що не мали нагоди навчатися поруч з тими, хто має відмінні здібності. Усі ЗО, перебуваючи в інклюзивному середовищі, можуть навчитися цінувати й поважати ЗО з відмінними здібностями. Вони навчаються бачити людину, а не передусім її ваду чи обдарованість, та не помічати пов'язаних із ними соціальних ярликів.

Висновки. Таким чином, інклюзивне освітнє середовище – це середовище, де всі ЗО незалежно від свої освітніх потреб здатні навчатися ефективніше, підвищувати свою соціальну компетентність, вдосконалювати комунікативні навички, а також відчувати себе частиною спільноти.

Список використаних джерел:

1. Іноземцева С.В. Використання педагогічних ідей В.О. Сухомлинського в роботі з ЗО з особливими освітніми потребами. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpkhnpu/TtMNiV/2008_21/11.html.
2. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наук. праць. — № 6(8). — К. : Університет «Україна», 2009. — С. 17–18.
3. Даніелс Елен Р. і Стаффорд Кей. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів. — Л. : Тов. «Надія», 2002. — С. 23 .
4. Таранченко О. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи / О. Таранченко// Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. – 2011. №1. – С. 19.

КОМФОРТНЕ ТА БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

*Черевко Інна Вікторівна,
майстер виробничого навчання*

Такі негативні явища серед здобувачів освіти, як насильство, булінг та кібербулінг, секстинг тощо, не можуть не турбувати громадськість, освітян та батьків.

Логічно, що виникає потреба створити безпечний освітній простір у нашому закладі освіти, щоб захистити, убезпечити, запобігти наслідкам впливу на несприятливих чинників.

Для здобувачів освіти несприятливі впливи освітнього середовища зумовлюють:

- появу складних ситуацій у міжособистісному спілкуванні
- конфлікти з батьками, друзями, вчителями
- непорозуміння з оточенням тощо
- прояви психологічного та емоційного насильства:
- ігнорування приниження погрози недобррозичливе ставлення тощо
- дію несприятливих чинників, пов'язаних із навчанням.

Часто жертвами насильства стають певні категорії здобувачів освіти, зокрема ті, які:

- мають фізичні недоліки, особливості зовнішності та (або) поведінки страждають від хвороб
- мають низький рівень інтелекту та труднощі в навчанні
- мають погані соціальні навички або не мають досвіду життя в колективі («домашні діти»).

Що таке безпечне освітнє середовище

Суспільство очікує від навчального закладу не лише статусу освітнього ресурсу, а й простору розвитку та співпраці, як усередині, так і з зовнішнім світом. Сучасне освітнє середовище створює неповторне індивідуалізоване та персоналізоване враження, де у кожного є можливість відшукати себе. Аби здобувачі освіти розуміли безпечне освітнього середовища, слід означити, що є освітнім середовищем загалом.

Освітнє середовище - це місце, де: зустрічаються і взаємодіють не лише здобувачі освіти та викладачі, а й батьки, мешканці району, запрошені гості коледжу, відбуваються не лише уроки, цікаві зустрічі, свята та концерти, але й лекції, семінари, тренінги, майстер-класи з стейкхолдерами, також діють відкриті лабораторії та майстерні у різних галузях науки, мистецтва й технологій.

Розуміння безпечного освітнього середовища

Єдиного визначення поняття «безпека освітнього середовища» немає через різні підходи до розуміння його сутності. Отже, безпечне освітнє середовище забезпечує: наявність безпечних умов навчання та праці

комфортну міжособистісну взаємодію, сприяючи емоційному благополуччю здобувачів освіти, педагогів та батьків відсутність будь-яких проявів насильства та наявність достатніх ресурсів для їх запобігання дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу.

- **Захищеність в освітньому середовищі — оцінка відсутності насильства у всіх його видах, формах для всіх учасників освітнього простору.**

Нерозвиненість системи психологічної допомоги в освітній установі може призвести до неефективного психологічного супроводу здобувача освіти, а у педагогів — емоційного вигорання, і, як наслідок, спричинити професійну деформацію, що і в першому і в другому випадку є серйозною загрозою психічному здоров'ю особистості.

- **Задоволеність освітнім середовищем — задоволення базових потреб здобувача освіти .** Основною характеристикою процесу взаємодії учасників освітнього середовища - це особистісно-довірливе спілкування, відсутність якого спричиняє досить негативні наслідки, як-от:

- емоційний дискомфорт
- небажання висловлювати свою точку зору, думку
- негативне ставлення до себе та оточуючих
- втрата особистої гідності
- небажання звертатися по допомогу
- ігнорування особистих проблем і труднощів здобувачів освіти
- неуважність до прохань і пропозицій, які вносять здобувачі освіти.

Висновок

В нашому навчальному закладі притримуватись комфортних та безпечних середовищ . А саме із здобувачами освіти проводяться бесіди з представниками поліції, виховні заходи, тестування тісно співпрацюючи з психологом закладу для виявлення та надання вчасної допомоги та запобігання негативних наслідків. Залучаються здобувачі освіти з

труднощами в різні гуртки, майстер-класи, відкриті виховні для покращення пізнання один одного – це згуртовує. Лише тоді в професійній освіті здобувачі та педагоги будуть задоволені освітнім середовищем і пануватиме довірливе спілкування в коледжі.

Список використаних джерел

- 1.Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища : метод. посібник. За заг. ред. Т. П. Цюман. Київ : Український фонд «Благополуччя дітей», 2018. 56 с.
- 2.Щербата В. Г. Психологічна безпека освітнього середовища в умовах впровадження інклюзивної освіти : репозитарій Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка.
- 3.Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наук. праць. — № 6(8). — К. : Університет «Україна», 2009. — С. 17–18.
- 4.Даніелс Елен Р. і Стаффорд Кей. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів. — Л. : Тов. «Надія», 2002. — С. 23 .

РОЗВИВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ – РЕЗУЛЬТАТ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

*Лопухович Віталій Іванович,
майстер виробничого навчання*

Розвивальне навчання – основа формування творчої особистості, а в подальшому особистості, яка має внутрішні потреби, що забезпечують її творчу активність, тобто не стимульовану зовнішніми факторами.

Метою розвивального навчання є формування активного, самостійного, творчого мислення здобувача освіти і на цій основі поступового переходу в самостійне навчання. Завдання розвивального навчання – формування особистості з

- гнучким розумом;
- розвиненими потребами до пізнання та самостійних дій;
- певними навичками та творчими здібностями.

Виходячи з різного рівня розумової активності здобувача освіти протягом уроку, слід звернути увагу на саму модель організації навчання. Ця модель передбачає реалізацію таких етапів:

- 1) формування в здобувачів освіти мотивів навчання, позитивного ставлення до нього;
- 2) оволодіння новою інформацією, що являє собою пізнавальну активність спрямовану на опанування нових знань та способів навчальних дій;
- 3) відтворення здобувачами освіти засвоєного матеріалу;
- 4) формування вмінь у стандартних і нових умовах;
- 5) узагальнення знань, умінь і навичок здобувачів освіти;
- 6) продуктивна пізнавальна діяльність здобувачів освіти для формування знань, умінь і навичок на творчому рівні.

Навчальна діяльність підлітків формується під впливом потреб, які реалізуються в мотивах. Про позитивне ставлення до навчання свідчать такі мотиви:

- пізнавальні інтереси;
- впевненість в необхідності різнобічної освіти;
- усвідомлення навчальної діяльності як суспільно вагомої;
- особиста зацікавленість.

Перелічені потреби і мотиви не виникають стихійно, а формуються у практиці на кожному уроці. Щоб вирішити цю проблему, потрібно організувати роботу з здобувачами освіти за такими напрямками:

- правильно формувати настанову(відзначати, перелічувати факти, все, що підлягає засвоєнню; давати загальне уявлення про тему, яку потрібно засвоїти; звертати увагу на новизну вивченого матеріалу; робити прогнозування);
 - активізувати контроль за сприйняттям(незрозуміле, сумнівне, неправильне);
- Розвивальне навчання – такий процес навчальної діяльності здобувачів освіти, у ході якого кожен здобувач освіти самостійно або з допомогою викладача засвоює навчальний матеріал, творчо застосовує його у

нестандартних ситуаціях та свідомо запам'ятовує. При цьому відбувається самовдосконалення та самовираження здобувача освіти.

Для того, щоб викладач розробив програму розвивального навчання, потрібно:

- 1) вийти за межі встановленої навчальної програми;
- 2) дати змогу здобувачу освіти займатися тими видами діяльності, що викликають в нього більший інтерес;
- 3) самостійно визначити інтенсивність та обсяг діяльності;
- 4) менше допомагати здобувачу освіти;
- 5) поставити перед собою завдання та оволодіти необхідними методами та навичками їх застосування;
- б) визначати типи завдань для різних груп здобувачів освіти.

Завдання – допомогти здобувачеві освіти сформувати такий рівень розумової і фізичної діяльності та перейти на більш високий. Готуючись до уроку продумувати та організовувати так навчальну діяльність, щоб:

- відбувався розвиток процесів сприйняття;
- здобувачі освіти оволодівали всім;
- в здобувачів освіти поступово нагромаджувався індивідуальний досвід пошукової діяльності;
- розвивалася уява;
- формувались якості креативних ідей у виконанні робіт.

Для організації розвивального навчання слід використовувати методи, які викликають найбільший інтерес в здобувачів освіти: проблемні, пошукові, дослідницькі, вони сприяють розвитку творчого мислення та уяви.

Ефективності уроку сприяють такі психологічні умови його підготовки, за яких майстер мусить вивчати, визначати, знати:

- рівень розумового розвитку здобувачів освіти;
- їх ставлення до навчання;
- вміння самостійно організовувати свою розумову діяльність;
- творче самопочуття на уроці;

- психологічний контакт з групою;
- вміння організувати пізнавальну діяльність здобувачів освіти.

Реалізуючи принципи розвиваючого навчання, використовувати різноманітні методи і прийоми.

Добрий результат дає колективний засіб навчання. Він здійснюється в ході спілкування в динамічних парах.

Особливості методики:

- одночасно вивчається в групі багато тем:
- перед кожним здобувачем освіти ставиться мета (оволодіти матеріалом так, щоб можна було самостійно набуті знання використовувати на практиці)

Навчання відбувається відповідно до індивідуальних особливостей: здобувачі освіти вчаться розповідати, розмірковувати, доводити; розвиваються практичні здібності.

Для того, щоб виникло колективне мислення з поставленої проблеми, майстер повинен вміти тримати «паузу незнання», дуже важливо дати розгорнутись колективній думці, що спонукає особистість працювати швидше, організованіше, сконцентровуватись на проблемі.

Суть технології розвивального навчання полягає в тому, що здобувач освіти самостійно обирає рівень опрацювання навчального матеріалу; завдання – визначити «зону найближчого розвитку» дитини і допомогти їй перейти на більш високий рівень розумових операцій, тобто забезпечити цей розвиток.

Висновки. Виходячи з аналізу технології розвиваючого навчання можна стверджувати, що в її основі лежить ідея виховання самостійної, творчої та активної особистості. Запропоновані завдання спрямовані на розвиток пізнавальної діяльності здобувача освіти, уваги, пам'яті, критичного мислення при вирішенні поставлених проблем, активної позиції, вміння працювати в колективі та прислуховуватися до думки інших. Вони також допомагають здобувачам освіти закріпити навички та проявити свої творчі здібності. До того ж, така форма проведення уроку є цікавішою для

здобувачів освіти, ніж проведення традиційного уроку, тому вона викликає більше позитивних відгуків.

Список використаних джерел:

- 1.Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища : метод. посібник. За заг. ред. Т. П. Цюман. Київ : Український фонд «Благополуччя дітей», 2018. 56 с.
- 2.Щербата В. Г. Психологічна безпека освітнього середовища в умовах впровадження інклюзивної освіти : репозитарій Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка.

БЕСПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ПРІОРИТЕТНА ВИМОГА ЯКОСТІ ОСВІТИ

*Хрупчик Євгенія Зінов'ївна,
майстер виробничого навчання*

Що таке безпечне освітнє середовище, його ознаки та принципи? Як створити й упровадити у закладі освіти Кодекс безпечного освітнього середовища?

Такі негативні явища серед учнівської молоді, як насильство, булінг та кібербулінг, секстинг тощо, не можуть не турбувати громадськість, освітян та батьків.

Логічно, що виникає потреба створити безпечний освітній простір у закладі освіти, щоб захистити, убезпечити, запобігти наслідкам впливу на особистість несприятливих чинників.

Для здобувачів несприятливі впливи середовища зумовлюють: появу складних ситуацій у міжособистісному спілкуванні — конфлікти з батьками, друзями, вчителями непорозуміння з оточенням тощо прояви психологічного та емоційного насильства: ігнорування приниження погрози недобррозичливе ставлення тощо дію несприятливих чинників, пов'язаних із навчанням.

Що таке безпечне освітнє середовище

Суспільство очікує від навчального закладу не лише статусу освітнього ресурсу, а й простору розвитку та співпраці як усередині, так і з зовнішнім світом. Сучасне освітнє середовище створює неповторне індивідуалізоване та персоналізоване враження, де у кожного є можливість відшукати себе. Аби дійти розуміння безпечного освітнього середовища, слід означити, що є освітнім середовищем загалом.

Освітнє середовище — це місце, де: зустрічаються і взаємодіють не лише здобувачі та вчителі, а й батьки, мешканці району, гості школи відбуваються не лише навчальний процес, цікаві зустрічі, свята та концерти, але й лекції, семінари, тренінги тощо діють відкриті лабораторії та майстерні у різних галузях науки, мистецтва й технологій.

Вітчизняні та закордонні науковці й практики трактують освітнє середовище, як:

частину життєвого, соціального середовища людини, що є сукупністю всіх освітніх чинників, які безпосередньо чи опосередковано впливають на особистість у процесах навчання, виховання та розвитку виховний простір, що формує особистість.

Освітнє середовище — це: характеристика життя всередині освітнього закладу система впливів і умов формування особистості система можливостей для розвитку особистості у соціальному та просторово-предметному оточенні.

За сучасних швидкозмінних умов освітнє середовище школи не існує ізольовано від зовнішніх та внутрішніх впливів, що можуть спричиняти як позитивний результат, так і нести деструктивні загрози, небезпеки й ризики. Для протидії таким чинникам необхідно, щоб освітнє середовище навчального закладу було захищеним, безпечним.

Отже, безпечне освітнє середовище забезпечує: наявність безпечних умов навчання та праці комфортну міжособистісну взаємодію, сприяючи емоційному благополуччю здобувачів, педагогів та батьків відсутність будь-яких проявів насильства та наявність достатніх ресурсів для їх запобігання

дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу.

Чотири ознаки безпечного освітнього середовища

1. Якість міжособистісних взаємин, які визначають:

позитивні чинники:

- довіра
- доброзичливість
- схвалення
- толерантність

негативні чинники:

- агресивність
- конфліктність
- ворожість
- маніпулятивність

Захищеність в освітньому середовищі — оцінка відсутності насильства у всіх його видах, формах для всіх учасників освітнього простору.

Часто жертвами насильства стають певні категорії дітей, зокрема ті, які: мають фізичні недоліки, особливості зовнішності та (або) поведінки страждають від хвороб мають низький рівень інтелекту та труднощі в навчанні відчувають страх перед школою мають погані соціальні навички або не мають досвіду життя в колективі («домашні діти»).

Щоб унеможливити насильство та створити безпечне освітнє середовище, кожен учасник освітнього процесу повинен мати уявлення не тільки про те, що вважають насильством, але як мінімізувати ризики та небезпеки і створити умови для внутрішньої безпеки та безпеки референтного довілля. Це можливо лише завдяки спільній цілеспрямованій діяльності педагогів, учнів і батьків.

Запобігання та протидія насильству: Методичні рекомендації

- Комфортність в освітньому середовищі – оцінка емоцій, почуттів та переживань, що домінують у процесі взаємодії дорослих і дітей в освітньому середовищі закладу.

Нерозвиненість системи психологічної допомоги в освітній установі може призвести до неефективного психологічного супроводу дитини, а у педагогів — емоційного вигорання, і, як наслідок, спричинити професійну деформацію, що і в першому і в другому випадку є серйозною загрозою психічному здоров'ю особистості.

- Задоволеність освітнім середовищем — задоволення базових потреб здобувача освіти:

- допомозі та підтримці
- збереженні та підвищенні її самооцінки
- пізнанні та діяльності
- розвитку здібностей і можливостей.

Основна характеристика процесу взаємодії учасників освітнього середовища — це особистісно-довірливе спілкування, відсутність якого спричиняє досить негативні наслідки, як-от:

- емоційний дискомфорт
- небажання висловлювати свою точку зору, думку
- негативне ставлення до себе
- втрата особистої гідності
- небажання звертатися по допомогу
- ігнорування особистих проблем і труднощів інших дітей та дорослих
- неуважність до прохань і пропозицій.

Робота над створенням освітнього середовища не припиняється з досягненням певного результату — це безперервний процес:

- реагування на нові виклики життя
- пошуку нових можливостей, ресурсів
- генерування ідей та правил.

Кодекс безпечного освітнього середовища

Одним із варіантів усталити систему захисту та безпеки особистості в закладі освіти є створення й запровадження Кодексу безпечного освітнього середовища (КБОС).

Уже напрацьовано позитивний закордонний досвід створення у закладах освіти подібних внутрішніх документів, де прописано правила закладу задля популяризації безпечного освітнього середовища.

Кодекс безпечного освітнього середовища — це внутрішній документ закладу освіти, що:

регулює діяльність закладу щодо запобігання порушенням прав особистості на безпеку

визначає способи підтримання та втручання в ситуації, загрозливі життю, здоров'ю та благополуччю особистості.

У КБОС визначають критерії фізичної, психологічної, соціальної, інформаційної безпеки здобувача освіти, відповідно до яких і розробляють конкретні дії, визначають заходи, процедури, що допоможуть учасникам освітнього процесу у випадках ризиків та загроз. У КБОС чітко прописують:

дії, що стосуються захисту дітей від загроз, ризиків під час перебування у закладі

рекомендації з забезпечення комфортних умов життєдіяльності здобувача та вчителів.

Положення КБОС розроблюють усі учасники освітнього процесу — здобувачі, педагоги і батьки — тобто враховуючи потреби і визначаючи обов'язки кожної групи. Основні завдання КБОС:

виявити чинники, що перешкоджають безпеці учасників освітнього процесу

відпрацювати систему узгоджених поглядів і уявлень здобувачів, педагогів, психологів, батьків на освітнє середовище школи

обґрунтувати умови організації безпечного освітнього середовища та вимоги (критерії) до його ефективної організації для кожного учасника освітнього процесу

скласти мінімальну та доступну програму навчання для здобувачів, педагогів, батьків

Список використаних джерел

1. Бут Тоні. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посібник. Пер. з англ. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 190 с.
2. Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища : метод. посібник. За заг. ред. Т. П. Цюман. Київ : Український фонд «Благополуччя дітей», 2018. 56 с.

СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО, КОМФОРТНОГО, ІНКЛЮЗИВНОГО, РОЗВИВАЛЬНОГО ТА МОТИВУЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА, ЯК РЕЗУЛЬТАТ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

*Лопухович Наталія Василівна,
практичний психолог*

Сучасне освітнє середовище має бути безпечним, комфортним, розвивальним та мотивуючим. Це означає, що воно має забезпечувати фізичну та психологічну безпеку учасників освітнього процесу, сприяти їхньому особистісному розвитку, а також мотивувати їх до навчання та творчості. Створення такого середовища є спільним завданням усіх учасників освітнього процесу: педагогів, здобувачів освіти, їхніх батьків або осіб, які їх замінюють та представників місцевої громади.

Безпека – це першочергова умова створення сприятливого освітнього середовища. Вона передбачає відсутність фізичної та психологічної загрози життю та здоров'ю учасників освітнього процесу.

Дослідники, які вивчають психологічно безпечне освітнє середовище та коло проблем пов'язаних з ним вважають, що психотравмівні ситуації прямо і опосередковано впливають на фізичне та психічне здоров'я особистості. Зокрема, до психотравмівних ситуацій належать:

- конфлікти у ланках «педагог – здобувач освіти», «здобувач освіти - здобувач освіти», «здобувач освіти – педагог», «здобувач освіти – батьки»;
- проблема адаптації у освітньому середовищі;
- атмосфера конкуренції між однолітками.

Для забезпечення безпеки в коледжі необхідно:

- створювати систему заходів щодо запобігання травматизму та подіям, які можуть призвести до травмування учасників освітнього процесу;
- забезпечувати дотримання правил пожежної безпеки, охорони праці та техніки безпеки;
- забезпечувати учасників освітнього процесу психологічною підтримкою.

Комфорт – це відчуття затишку та умиротворення, яке створюється відповідними умовами та атмосферою.

Для забезпечення комфорту в коледжі необхідно:

- створювати естетично привабливе та функціональне середовище, яке відповідає віковим особливостям та інтересам учасників освітнього процесу;
- забезпечувати належні умови для навчання, праці та відпочинку учасників освітнього процесу;
- створювати атмосферу взаємоповаги та довіри між учасниками освітнього процесу.

Інклюзивне освітнє середовище – це сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей. Інклюзивний простір визначено як систему структурних компонентів, в яких у досяжному для кожного учасника форматі реалізуються освітні та міжособистісні відносини, забезпечуються можливості особистісного і соціального розвитку, соціалізації і саморозвитку.

Завдання добре організованого освітнього середовища є такі:

- підтримка роботи педагога;
- заохочення до розвитку незалежності та компетентності здобувачів освіти;

- сприяння залученню дітей до щоденних видів діяльності;
- зменшення проблем з поведінкою дітей;
- сприяння відповідній взаємодії між учасниками освітнього процесу;

Розвиток – це процес становлення та вдосконалення особистості. Він передбачає створення умов для реалізації творчого потенціалу здобувачів освіти.

Для забезпечення розвитку в коледжі необхідно:

- створювати систему розвивальних заходів, які відповідають інтересам та потребам здобувачів освіти;
- забезпечувати доступ учасників освітнього процесу до різноманітних джерел інформації та знань;
- створювати атмосферу творчості та інноваційності.

Мотивація – це внутрішній стан, який спонукає до діяльності. Вона передбачає створення умов, які викликають у учасників освітнього процесу інтерес до навчання та творчості.

Для забезпечення мотивації в коледжі необхідно:

- створювати систему стимулів, які сприяють досягненню успіхів у навчанні та творчості;
- забезпечувати індивідуальний підхід до кожного учасника освітнього процесу;
- створювати атмосферу успіху та позитивного ставлення до навчання.

Взаємодія учасників освітнього процесу.

Спільна діяльність учасників освітнього процесу є важливою умовою створення безпечного, комфортного, розвивального та мотивуючого середовища.

Для забезпечення ефективної взаємодії необхідно:

- створювати атмосферу партнерства та співпраці між учасниками освітнього процесу;

- забезпечувати відкритий та діалоговий характер спілкування між учасниками освітнього процесу;
- Створювати можливості для спільної діяльності учасників освітнього процесу.

Створення безпечного, комфортного, розвивального та мотивуючого середовища у навчальному закладі є важливим завданням для кожного учасника освітнього процесу. Таке середовище позитивно впливає на академічний успіх, соціальний розвиток та загальне самопочуття здобувачів освіти. Ось декілька порад, які можуть допомогти у створенні такого середовища:

- сприяти позитивній атмосфері;
- забезпечувати відкрите та доброзичливе спілкування між учасниками освітнього процесу;
- визначати та підтримувати загальні цінності та норми поведінки;
- створювати теплі та затишні навчальні кабінети;
- розвивати індивідуальний підхід;
- вивчати потреби та інтереси кожного здобувача освіти;
- надавати можливості для саморозвитку та самовираження;
- стимулювати співпрацю та взаємодію;
- організовувати групові проекти та діяльність;
- розвивати навички командної роботи та співпраці;
- забезпечувати психологічну підтримку;
- створювати можливості для висловлення емоцій та вражень;
- використовувати інноваційні методи навчання;
- впроваджувати нові технології та інтерактивні методи навчання;
- забезпечувати різноманітність занять та завдань;
- стимулювати саморегулювання та відповідальність;
- навчати здобувачів освіти планувати свій час та встановлювати цілі;
- підтримувати розвиток навичок самоконтролю та відповідальності;
- підтримувати фізичне здоров'я;

- організувати фізичну активність та спортивні заходи;
- залучати батьків до освітнього процесу;
- організувати зустрічі та консультації для батьків;
- сприяти партнерству між навчальним закладом та сім'єю;
- вдосконалити свої навички;
- продовжувати вивчення та впровадження сучасних методів навчання;
- бути зразком для наслідування. Педагоги повинні демонструвати здобувачам освіти позитивні приклади поведінки та ставлення до інших;
- сприяти розвитку міжособистісних стосунків у колективі, створювати умови для спілкування та взаємодії здобувачів освіти між собою, а також з педагогами та іншими учасниками освітнього процесу;
- бути відкритими для спілкування, педагоги повинні бути готовими до діалогу з здобувачами освіти, слухати їхні думки та почуття;
- бути справедливими та об'єктивними, дотримуватися єдиних вимог до всіх здобувачів освіти;
- бути авторитетними.

Спільна робота педагогів, здобувачів освіти, батьків сприяє створенню позитивного та підтримуючого навчального середовища. Тому створення безпечного, комфортного, розвивального та мотивуючого середовища є важливим завданням для всіх учасників освітнього процесу. Воно сприяє успішному навчанню та розвитку особистості, а також формуванню ціннісних орієнтацій та життєвих навичок, необхідних для успішної життєдіяльності.

Список використаних джерел

1. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею : автореф. дис. кандидата пед. наук : 13.00.01 / А. І. Каташов. — Луганськ, 2001. — 20 с.
2. Бут Тоні. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посібник. Пер. з англ. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 190 с.

З.Цюман Т. П., Бойчук Н. І. Кодекс безпечного освітнього середовища : метод. посібник. За заг. ред. Т. П. Цюман. Київ : Український фонд «Благополуччя дітей», 2018. 56 с.

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ РОЗВИВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

*Кух Світлана Миколаївна,
майстер виробничого навчання*

Питання дослідження розвивального освітнього середовища визначається вітчизняними і зарубіжними вченими як одна з найважливіших психолого-педагогічних проблем. Її розв'язання пов'язується з посиленням виховного впливу на особистість, оскільки навчання розглядається як перший крок до перетворення середовища сучасного освітнього закладу. Про інтерес до проблеми свідчить аналіз педагогічної, психологічної літератури, педагогічної практики. В широкому контексті розвивальне освітнє середовище являє собою будь-який соціокультурний простір, у рамках якого стихійно або з різним ступенем організованості здійснюється процес розвитку особистості.

Метою створення розвивального освітнього середовища в навчальному закладі є забезпечення життєво важливих потреб особистості, яка формується. Для того, щоб освітнє середовище виступало як розвивальне, в ході взаємодії його структурних компонентів воно повинно мати певні якості:

гнучкість — здатність освітніх структур до швидкої перебудови у відповідності до потреб особистості, які змінюється, до змін оточуючого середовища, суспільства;

безперервність — взаємодія і наступність в діяльності елементів, які до нього входять;

варіативність — передбачення змін розвивального середовища згідно з потребами в освітніх послугах населення;

інтегрованість — забезпечення вирішення виховних завдань шляхом посилення взаємодії структур, які входять в неї;

відкритість — передбачення широкої участі всіх суб'єктів освіти в управлінні, демократизація форм навчання, виховання та взаємодії;

Для того, щоб освітнє середовище мало розвивальний характер, воно повинне забезпечити комплекс можливостей для саморозвитку суб'єктів навчального процесу (дітей і педагогів). Такий комплекс, включає три структурні компоненти:

просторово-предметний (приміщення для занять);

соціальний (характер взаємодії суб'єктів навчальної діяльності);

психодидактичний (зміст і методи навчання, обумовлені метою і завданням навчального процесу).

Розвивальне освітнє середовище передбачає спрямованість принципів, методів, форм організації освіти й навчання на досягнення найбільшої ефективності розвитку пізнавальних можливостей здобувачів освіти. Спираючись на цикли психічного розвитку дітей, розвивальне середовище формує розумові здібності, самостійність, інтерес до навчання тощо. Формування розвивального освітнього середовища означає орієнтацію змісту, форм, методів, засобів, характеру взаємодії учасників навчально-виховного процесу на особистість дитини, що сприяє розвитку її інтелектуального, творчого, духовного потенціалу, емоційно-вольових якостей, мислення, загальної культури, формуванню здатності особистості до самостійної, активної діяльності. Організація розвивального освітнього середовища загалом містить: створення атмосфери доброзичливості; орієнтації на більш підготовлених суб'єктів навчання; надання можливості здобувачам освіти самостійно працювати.

Розвивальне освітнє середовище у своєму розвитку проходить три етапи: *становлення, функціонування, удосконалювання.* **Етап становлення** характеризується розробкою відповідної концепції й програми розвитку, формуванням необхідної документації, створенням органів

управління, визначенням фінансових і матеріальних можливостей, пошуком додаткових джерел фінансування. *Другий етап* характеризується створенням необхідних умов для плідного функціонування даного середовища, залученням до роботи найбільш підготовлених і творчих кадрів, батьків, які розуміють і підтримують концепцію розвитку цього середовища. *Етапу вдосконалення* освітнього середовища відповідає постійний пошук ефективних засобів його розвитку, проведення інноваційної дослідницької роботи, поширення додаткових освітніх послуг відповідно до потреб учасників педагогічного процесу. Виходячи з того, що психологія трактує розвивальне освітнє середовище як умову, процес і результат творчого саморозвитку особистості, то для його створення і організації важлива роль відводиться педагогу та його професійній підготовці.

Враховуючи різноманітність соціальних, освітніх і психологічних функцій сучасної освіти, мети проектування й моделювання освітнього середовища, припускають визначення не тільки дидактичних цілей власне навчання, а й психологічних цілей розвитку здобувачів освіти та цілей її соціалізації. В останньому випадку мова йде про формування здатності бути суб'єктом (носієм) тих способів і тих видів діяльності, які необхідні їй для успішного входження й активного життя у сучасному суспільстві. Тому цілі навчання та розвитку, а також, відповідно, проектування розвивального освітнього середовища, можуть бути орієнтовані на: передачу дітям знань-умінь-навичок, що відповідають їх інтересам і нахилам, тобто формування суб'єкта загальних предметних знань-умінь-навичок (традиційна мета навчання); розвиток спеціальних здібностей, що відповідають певним видам діяльності, тобто формування суб'єктів предметно-спеціалізованих знань-умінь-навичок (традиційна мета спеціального навчання); розвиток здібностей, які відповідають типу діяльності тобто формування суб'єкта діяльності провідного типу — мета розвивального навчання; створення освітніх умов (системи можливостей), необхідних для прояву своїх потенційних можливостей, розвитку їх у схильності, інтересів і здібностей в

різних сферах діяльності, тобто для розвитку власне обдарованості як їх природного творчого потенціалу до саморозвитку і, тим самим, формування суб'єкта свого розвитку (фізичного, інтелектуального, особистісного, соціального) — мета розвивальної освіти. Аналіз можливих цілей навчання і розвитку дозволяє виділити ряд позицій, що визначають специфіку підходу до створення розвивального освітнього середовища для здобувачів освіти:

1) обдарованість як прояв творчої природи психіки може бути присутнім в психіці конкретної дитини як в актуальній формі (актуальна), так і у формі можливості (потенційна обдарованість);

2) актуалізація творчої природи психіки у вигляді обдарованості можлива лише за наявності природних і соціальних умов, що забезпечують прояв її в формі природних задатків, нахилів та здібностей;

3) акцент практичної роботи зміщується від діагностики обдарованості й розвитку явної або прихованої до створення умов для прояву обдарованості.

Висновок. Отже, організація освітнього розвивального середовища визначається забезпеченням сукупності умов, пов'язаних з матеріально-технічним і програмно-методичним оснащенням навчально-виховного процесу, створенням умов творчої комфортної взаємодії здобувачів освіти між собою, з педагогами, батьками, використанням різних методів і засобів активізації діяльності, яка сприяє творчому розвитку особистості. До основних принципів побудови розвивального освітнього середовища правомірно віднести:

1) створення «ситуації спільної пізнавальної діяльності» (учасники працюють над вирішенням творчого завдання; при цьому робота розподіляється різним чином — здобувачі освіти працюють індивідуально, в маленьких групах або групою);

2) розвиток здатності до виявлення суперечностей (сприяє формуванню у здобувачів освіти потреби у саморозвитку);

3) формування вмінь взаємодіяти в групі, спілкуватися з іншими людьми.

Список використаних джерел

1. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею : автореф. дис. кандидата пед. наук : 13.00.01 / А. І. Каташов. — Луганськ, 2001. — 20 с.
2. Малихіна О. Особистісно зорієнтована модель навчання та її аксіологічна сутність / О. Малихіна // Рідна школа. — 2002. — № С. 15-16.
3. Енциклопедія освіти / [гол. ред. В. Кремень]. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.

ЩО ТАКЕ БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

*Клявзунік Василь Анатолійович,
майстер виробничого навчання*

Такі негативні явища серед учнівської молоді, як насильство, булінг та кібербулінг, тощо, не можуть не турбувати громадськість, освітян та батьків. Крім того, під час війни гостро постає питання безпеки учнів. Логічно, що виникає потреба створити безпечний освітній простір у закладі освіти, щоб захистити, убезпечити, запобігти наслідкам впливу на особистість несприятливих чинників.

Для здобувачів освіти несприятливі впливи середовища зумовлюють:

- *появу складних ситуацій у міжособистісному спілкуванні* —
 - конфлікти з батьками, друзями, вчителями
 - непорозуміння з оточенням тощо
- *прояви психологічного та емоційного насильства:*
 - ігнорування
 - приниження
 - погрози
 - недобррозичливе ставлення тощо
- *дію несприятливих чинників, пов'язаних із навчанням.*

Суспільство очікує від навчального закладу не лише статусу освітнього ресурсу, а й простору розвитку та співпраці як усередині, так і з зовнішнім світом.

Сучасне освітнє середовище створює неповторне індивідуалізоване та персоналізоване враження, де у кожного є можливість відшукати себе.

Аби дійти розуміння безпечного освітнього середовища, слід означити, що є освітнім середовищем загалом.

Освітнє середовище навчального закладу — це місце, де:

- зустрічаються і взаємодіють не лише учні та вчителі, а й батьки, мешканці району, гості школи
- відбуваються не лише уроки, цікаві зустрічі, свята та концерти, але й лекції, семінари, тренінги тощо
- діють відкриті лабораторії та майстерні у різних галузях науки, мистецтва й технологій.

Вітчизняні та закордонні науковці й практики трактують освітнє середовище, як:

- частину життєвого, соціального середовища людини, що є сукупністю всіх освітніх чинників, які безпосередньо чи опосередковано впливають на особистість у процесах навчання, виховання та розвитку
- виховний простір, що формує особистість.

Освітнє середовище — це:

- характеристика життя всередині освітнього закладу
- система впливів і умов формування особистості
- система можливостей для розвитку особистості у соціальному та просторово-предметному оточенні.

За сучасних швидкозмінних умов освітнє середовище школи не існує ізольовано від зовнішніх та внутрішніх впливів, що можуть спричиняти як позитивний результат, так і нести деструктивні загрози, небезпеки й ризики. Для протидії таким чинникам необхідно, щоб освітнє середовище навчального закладу було захищеним, безпечним.

Розуміння безпечного освітнього середовища

Єдиного визначення поняття «безпека освітнього середовища» немає через різні підходи до розуміння його сутності. Йдеться про три аспекти цього поняття.

4 ознаки безпечного освітнього середовища

1. Якість міжособистісних взаємин, які визначають:

- *позитивні чинники:*
 - довіра
 - доброзичливість
 - схвалення
 - толерантність
- *негативні чинники:*
 - агресивність
 - конфліктність
 - ворожість
 - маніпулятивність.

2. Захищеність в освітньому середовищі — оцінка відсутності насильства у всіх його видах, формах для всіх учасників освітнього простору.

Часто жертвами насильства стають певні категорії дітей, зокрема ті, які:

- мають фізичні недоліки, особливості зовнішності та (або) поведінки
- страждають від хвороб
- мають низький рівень інтелекту та труднощі в навчанні
- відчують страх перед школою
- мають погані соціальні навички або не мають досвіду життя в колективі («домашні діти»).

Щоб унеможливити насильство та створити безпечне освітнє середовище, кожен учасник освітнього процесу повинен мати уявлення не тільки про те, що вважають насильством, але як мінімізувати ризики та небезпеки і створити умови для внутрішньої безпеки та безпеки референтного докiлля. Це можливо лише завдяки спільній цілеспрямованій діяльності педагогів, учнів і батьків.

3. **Комфортність в освітньому середовищі** – оцінка емоцій, почуттів та переживань, що домінують у процесі взаємодії дорослих і дітей в освітньому середовищі закладу.

Нерозвиненість системи психологічної допомоги в освітній установі може призвести до неефективного психологічного супроводу дитини, а у педагогів — емоційного вигорання, і, як наслідок, спричинити професійну деформацію, що і в першому і в другому випадку є серйозною загрозою психічному здоров'ю особистості.

4. **Задоволеність освітнім середовищем** — задоволення базових потреб дитини у:

- допомозі та підтримці
- збереженні та підвищенні її самооцінки
- пізнанні та діяльності
- розвитку здібностей і можливостей.

Основна характеристика процесу взаємодії учасників освітнього середовища — це особистісно-довірливе спілкування, відсутність якого спричиняє досить негативні наслідки, як-от:

- емоційний дискомфорт
- небажання висловлювати свою точку зору, думку
- негативне ставлення до себе
- втрата особистої гідності
- небажання звертатися по допомогу
- ігнорування особистих проблем і труднощів інших дітей та дорослих
- неухважність до прохань і пропозицій.

Кодекс безпечного освітнього середовища

Одним із варіантів усталити систему захисту та безпеки особистості в закладі освіти є створення й запровадження Кодексу безпечного освітнього середовища (КБОС).

Уже напрацьовано-позитивний закордонний досвід створення у закладах освіти подібних внутрішніх документів, де прописано правила закладу задля популяризації безпечного освітнього середовища.

Кодекс безпечного освітнього середовища — це внутрішній документ

закладу освіти, що:

- регулює діяльність закладу щодо запобігання порушенням прав особистості на безпеку
- визначає способи підтримання та втручання в ситуації, загрозливі життю, здоров'ю та благополуччю особистості.

У КБОС визначають критерії фізичної, психологічної, соціальної, інформаційної безпеки учнів, відповідно до яких і розробляють конкретні дії, визначають заходи, процедури, що допоможуть учасникам освітнього процесу у випадках ризиків та загроз. У КБОС чітко прописують:

- дії, що стосуються захисту дітей від загроз, ризиків під час перебування у закладі
- рекомендації з забезпечення комфортних умов життєдіяльності учнів та вчителів.

Положення КБОС розроблюють усі учасники освітнього процесу — [учні](#), педагоги і батьки — тобто враховуючи потреби і визначаючи обов'язки кожної групи.

Основні завдання КБОС:

- виявити чинники, що перешкоджають безпеці учасників освітнього процесу
- відпрацювати систему узгоджених поглядів і уявлень учнів, педагогів, психологів, батьків на освітнє середовище
- обґрунтувати умови організації безпечного освітнього середовища та вимоги (критерії) до його ефективної організації для кожного учасника освітнього процесу
- скласти мінімальну та доступну програму навчання для учнів, педагогів, батьків

- сформулювати конкретні рекомендації учням, педагогічним працівникам, адміністрації школи, батькам щодо організації безпечного середовища в закладі.

Список використаних джерел

2. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наук. праць. — № 6(8). — К. : Університет «Україна», 2009. — С. 17–18.
3. Даніелс Елен Р. і Стаффорд Кей. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів. — Л. : Тов. «Надія», 2002. — С. 23 .

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

*Клявзунік Сергій Анатолійович,
майстер в/н по практичному водінню*

Українське суспільство досягло такого рівня соціального розвитку, коли не може собі дозволити втратити жодну підростаючу людину, а визнання Конвенції ООН про права дитини та Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захист і розвиток дітей посилює увагу батьків, держави і громадськості до їхніх проблем з народження і до повноліття та відповідальності за розвиток, навчання і виховання. Безумовно, діти з особливими освітніми потребами теж не повинні залишатися без належної уваги. Адже історично так склалося, що вони були позбавлені можливостей отримувати освіту поруч зі своїми однолітками з нормальним розвитком, їм відмовляли у доступі до загальноосвітньої навчальної програми і навчали у спеціальних закладах.

Тому на сьогодні одним із найважливіших явищ у сучасній спеціальній освіті є рух за інклюзивну освіту. Інклюзія справляє значний вплив на політику, науково-пошукову та практичну роботу і має багато значень, що охоплюють діапазон від простого зарахування учнів з особливими освітніми потребами в звичайні класи до трансформації філософії, цінностей і

практичних підходів цілих освітніх систем. Інклюзія потрібна нашій державі як засіб досягнення соціальної справедливості в інтересах учнів з особливими освітніми потребами.

Ученими обговорюються проблеми інтеграції дітей з особливими освітніми потребами і активно розробляються підходи до навчання і виховання їх в умовах загальноосвітніх навчальних закладів. Вивчення особливостей створення комфортного інклюзивного освітнього середовища має важливе значення для успішного виховання та соціалізації не тільки дітей з порушеннями психофізичного розвитку а й інших учнів.

Мета статті. З огляду на вищезазначене ставимо за мету з'ясувати особливості формування інклюзивного освітнього середовища та визначити його переваги для всієї категорії дітей. Реалізація даної мети вимагає визначення сутності й ознак інклюзивного освітнього середовища, а також стану дослідження даної проблеми.

Аналіз публікацій. Активні наукові розробки проблеми інклюзивного навчання з'явилися у науковій літературі приблизно в середині 80-х років минулого століття.

У 1978 році Л. Виготським було доведено, що розвиток дитини у спеціальних закладах відбувається у вузькому, обмеженому колі колективу, у маленькому замкненому світі, де все пристосовано до дефекту. Унаслідок штучної ізоляції дітей, відриву від сім'ї, ровесників формується особистість, невпевнена у собі, власних силах і можливостях. Таким чином формується так звана «вторинна інвалідність».

Аналіз праць В.О. Сухомлинського свідчить про те, що майже в усіх своїх роботах учений звертав особливу увагу на необхідність використання принципу індивідуального підходу в роботі з дітьми з особливими потребами. «Конкретна наша робота, – зазначав дослідник, – полягає у визначенні причин біди в кожному окремому випадку, необхідності знайти кожній дитині посильну розумову працю, доступні для неї шляхи подолання труднощів, захопити її цікавою роботою, завдяки якій вона могла

б розвиватись інтелектуально». «Духовне життя навчального закладу повинно бути настільки багатогранним, щоб кожний знайшов поле для розкриття, ствердження своїх сил і творчих здібностей. Зміст духовного життя полягає в тому, що в кожному вихованці пробуджується його індивідуальна неповторність.

Тільки там, де маленька людина переживає відчуття гордості від того, що вона у чомусь досягла видатних успіхів, виявила себе, – в індивідуальному духовному житті ми бачимо те, що потрібно називати енергією думки. Радість розумової праці – ось що стає доступним людині, якщо її духовне життя перейнято почуттям оптимістичної впевненості у своїх силах, почуттям власної гідності», – писав В.О. Сухомлинський.

В.О. Сухомлинський наголошував на тому, що не може існувати виховання особистості поза колективом, як не може бути колективу без особистостей. Розумово відсталі діти не повинні бути покинуті самі на себе, а розвиватися у таких же умовах, що й нормальні діти. В.О. Сухомлинський доречно зауважував, що колектив може стати виховним середовищем тільки в тому разі, коли він створюється під час спілкування і спільної діяльності, яка дає кожному радість і насолоду, розвиває його інтереси і здібності, коли є освічений педагог, який любить дітей.

Більшість учених вказують на необхідність упровадження нових форм освіти, які б сприяли інтеграції людей з особливими потребами у суспільство. Серед них особливої уваги заслуговує інклюзивна освіта.

Мета інклюзивного закладу освіти, як зазначають В. В. Алексєєва та І. В. Сошіна, – «надати всім учням можливість найбільш повноцінного соціального життя, активної участі в колективі, тим самим забезпечуючи найбільш повну взаємодію і турботу один про одного як членів співтовариства».

На сучасному етапі розвитку освіти дітей з особливими освітніми потребами пріоритетного значення набуває створення інклюзивного освітнього середовища. У такому середовищі всі діти навчаються разом у

системі масової освіти за загальноосвітніми навчальними програмами, що пристосовані до потреб такої дитини.

Серед першочергових кроків у напрямі створення інклюзивного середовища вбачаються такі: відмовитися від стереотипних поглядів на вчителів, учнів і навчальний процес; формувати в закладі освіти атмосферу, засновану на ідеях інклюзії; розбудувати коледж як громаду; зосереджуватися на співпраці, а не на конкуренції; прищеплювати віру в свої сили кожному члену колективу.

Необхідними умовами формування інклюзивного освітнього середовища в навчальних закладах є:

- визнання педагогом необхідності використання різноманітних навчальних підходів з урахуванням різних стилів навчання, темпераменту й особистості окремих дітей;
- адаптація навчальних матеріалів для використання по-новому, підтримуючи самостійний вибір дитини у процесі навчання у групі;
- використання різних варіантів об'єднання дітей у групи;
- налагодження співробітництва та підтримки серед учнів групи;
- використання широкого спектру занять, практичних вправ і матеріалів, що відповідають
- рівню розвитку дитини.

Мета цього середовища – орієнтуватися на розвиток особистості та відповідати запитам соціального оточення і сподіванням людини.

Освітнє середовище тільки тоді буде інклюзивним, коли матиме ряд ознак:

– спланований і організований фізичний простір, у якому б діти могли безпечно пересуватися під час групових та індивідуальних занять;

- наявність сприятливого соціального та емоційного клімату;
- створені умови для спільної роботи дітей, а також надання один одному допомоги в досягненні позитивного результату.

В інклюзивному освітньому середовищі всі здобувачі освіти здатні досягати успіху. На основі всебічного аналізу літератури з цього питання Д.

Мак Грегор і Фогельсберг наводять такі переваги для дітей з особливими освітніми потребами:

- в інклюзивному середовищі діти з обмеженими можливостями демонструють вищий рівень соціальної взаємодії з іншими дітьми, які таких обмежень не мають;
- в інклюзивному освітньому середовищі підвищується соціальна компетентність і вдосконалюються комунікативні навички дітей з відмінними здібностями;
- діти з особливими потребами навчаються за складнішою й глибшою навчальною програмою, завдяки чому процес набуття вмінь і навичок протікає ефективніше, а академічні досягнення покращуються;
- посилюється соціальне сприйняття дітей з відмінними здібностями завдяки методиці навчання в інклюзивних школах, де воно часто відбувається у формі групової роботи. Працюючи в малих групах, діти навчаються бачити людину, а не її ваду, та починають усвідомлювати, що між ними та дітьми з обмеженими можливостями є багато спільного;
- дружні стосунки між дітьми з обмеженими можливостями та іншими, що таких обмежень не мають, зазвичай частіше розвиваються в інклюзивному середовищі.

Дослідження довели, що діти в інклюзивному закладі мають надійніші й триваліші зв'язки з друзями, ніж діти в сегрегованому середовищі. Це особливо справедливо в ситуації, коли діти відвідують місцевий заклад у своєму районі та мають більше можливостей бачитися з друзями після уроків.

Аргументи на користь перебування учнів в інклюзивному освітньому середовищі незаперечні. Тому супротивне твердження про те, що решта дітей отримують менш якісну освіту в інклюзивному середовищі чи опиняються у менш сприятливих соціальних умовах, важко назвати аргументованим.

У багатьох відношеннях решта дітей від перебування в інклюзивному середовищі отримують стільки ж користі, стільки й діти з особливими

освітніми потребами. Присутність дітей з відмінними здібностями в групі ніяк не заважає успішності інших учнів, які не мають обмежень.

Діти без обмежених можливостей можуть підвищувати самооцінку та закріплювати знання навчального змісту, виступаючи наставниками для інших. Також вони мають нагоду опанувати додаткові вміння, наприклад, навчитися читати шрифт Брайля чи спілкуватися мовою глухонімих.

Навчання цих умінь може відбуватися у ситуації, коли всі учасники процесу усвідомлюють їхню важливість і можуть застосовувати на практиці. Крім того, володіння ними надає можливість для особистісного зростання, якої часто позбавлені діти, що не мали нагоди навчатися поруч з тими, хто має відмінні здібності.

Усі діти, перебуваючи в інклюзивному середовищі, можуть навчитися цінувати й поважати дітей з відмінними здібностями. Вони навчаються бачити людину, а не передусім її ваду чи обдарованість, та не помічати пов'язаних із ними соціальних ярликів.

Висновки. Таким чином, інклюзивне освітнє середовище – це середовище, де всі здобувачі освіти незалежно від своїх освітніх потреб здатні навчатися ефективніше, підвищувати свою соціальну компетентність, вдосконалювати комунікативні навички, а також відчувати себе частиною спільноти.

Список використаних джерел

1. Іноземцева С.В. Використання педагогічних ідей В.О. Сухомлинського в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpkhnpu/TtMNiV/2008_21/11.html.
2. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наук. праць. — № 6(8). — К. : Університет «Україна», 2009. — С. 17–18.
3. ДаниелсЕлен Р. і Стаффорд Кей. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів. — Л. : Тов. «Надія», 2002. — С. 23 .

4. Таранченко О. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи / О. Таранченко// Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. – 2011. №1. – С. 19.

5. <https://ap.uu.edu.ua/article/80>

СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

*Муха Наталія Василівна,
майстер виробничого навчання*

Закон України «Про освіту» вперше і чітко прописує поняття інклюзивне середовище. Це «сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей».

Тобто це має бути комфортне середовище.

Інклюзія або **інклюзивна освіта** — це не лише про людей з обмеженими можливостями чи особливими потребами у навчанні. Інклюзія стосується всіх без винятку здобувачів освіти, які навчаються разом у звичайних дитсадках, школах, коледжах чи університетах.

Завдання інклюзивної освіти — надати усім рівні можливості для навчання, а отже адаптувати існуючу систему освіти для включення людей з обмеженими можливостями (і в жодному разі не навпаки, адаптувати учнів з особливими потребами до системи).

Інклюзивну практику можна визначити як сукупність підходів і методів, що забезпечують всім учням доступ до основної освіти. Для успішної інклюзії дітей з особливими потребами необхідно разом працювати над тим, щоб всі без винятку учні відчували себе бажаними і цінними та отримували правильну підтримку, яка допоможе їм розвинути свої таланти і досягти своїх цілей. Коли освіта є справді інклюзивною, вона дійсно приносить користь всім учням, а не тільки учням з обмеженими можливостями чи особливими потребами.

Необхідними умовами формування інклюзивного середовища в закладах освіти є подолання соціальних та психологічних бар'єрів, впровадження педагогіки партнерства.

Наразі ситуація така, що звична система освіти створює перешкоди для здобувачів освіти з обмеженими можливостями: наприклад, якщо деякі приміщення коледжу недоступні для здобувачів освіти на візках, або якщо студентам з певними особливостями розвитку не вистачає адекватної підтримки для опанування навчальної програми. Тому перший крок до впровадження навчання за новим підходом — створити комфортне освітнє середовище.

Інклюзивне освітнє середовище визначається як спеціальне середовище, спрямоване на забезпечення сприятливих умов для навчання і всебічного розвитку здобувачів освіти з різним рівнем здоров'я та освітніми потребами.

Кожна людина має право спілкуватися та бути почутою іншими. Система повинна підлаштовуватися під потреби дитини, а не навпаки. Тільки на реальній взаємодії здійснюється справжня освіта. Людина, та особливо дитина, потребує дружби та підтримки від ровесників.

Здобувачі освіти отримують безцінні навички спілкування і взаємодії. Інклюзивна практика робить навчання і академічну успішність більш доступними для всіх.

Інклюзивна освіта дозволяє здобувачам освіти повною мірою виявити весь спектр їх освітніх можливостей, включаючи навчання та відпрацювання важливих соціальних навичок. Крім того, інклюзія сприяє різноманітним дружнім відносинам і спілкуванню, збагачуючи тим самим життя всіх здобувачів освіти.

За статистикою, здобувачі освіти з інклюзією менше пропускають заняття, мають менше проблем з поведінкою та підвищену самооцінку. Коли всі учні відчують себе включеними і важливими членами спільноти і суспільства в цілому, вони більше зацікавлені власною освітою.

Українське суспільство досягло такого рівня соціального розвитку, коли не може собі дозволити втратити жодну підрастаючу людину. Безумовно, діти з особливими освітніми потребами теж не повинні

залишатися без належної уваги. Адже історично так склалося, що вони були позбавлені можливостей отримувати освіту поруч зі своїми однолітками з нормальним розвитком, їм відмовляли у доступі до загальноосвітньої навчальної програми і навчали у спеціальних закладах.

Тому на сьогодні одним із найважливіших явищ у сучасній спеціальній освіті є рух за інклюзивну освіту. Інклюзія справляє значний вплив на політику, науково-пошукову та практичну роботу і має багато значень, що охоплюють діапазон від простого зарахування учнів з особливими освітніми потребами в звичайні навчальні групи до трансформації філософії, цінностей і практичних підходів цілих освітніх систем. Інклюзія потрібна нашій державі як засіб досягнення соціальної справедливості в інтересах учнів з особливими освітніми потребами.

Ученими обговорюються проблеми інтеграції дітей з особливими освітніми потребами і активно розробляються підходи до навчання і виховання в навчальних закладах. Вивчення особливостей створення комфортного інклюзивного освітнього середовища має важливе значення для успішного виховання та соціалізації не тільки дітей з порушеннями психофізичного розвитку а й інших здобувачів освіти.

На сучасному етапі розвитку освіти дітей з особливими освітніми потребами пріоритетного значення набуває створення інклюзивного освітнього середовища.

Серед першочергових кроків у напрямі створення інклюзивного середовища вбачаються такі: відмовитися від стереотипних поглядів на викладачів, здобувачів освіти і навчальний процес; формувати в закладі атмосферу, засновану на ідеях інклюзії; розбудувати коледж як громаду; зосереджуватися на співпраці, а не на конкуренції; прищеплювати віру в свої сили кожному члену колективу [4, 19].

Необхідними умовами формування інклюзивного освітнього середовища в загальноосвітніх навчальних закладах є:

- визнання педагогом необхідності використання різноманітних навчальних підходів з урахуванням різних стилів навчання, темпераменту й особистості окремих здобувачів освіти;
- адаптація навчальних матеріалів для використання по-новому, підтримуючи самостійний вибір здобувача освіти у процесі навчання;
- використання різних варіантів об'єднання здобувачів освіти у групи;
- налагодження співробітництва та підтримки серед здобувачів освіти у групі;
- використання широкого спектру занять, практичних вправ і матеріалів, що відповідають рівню розвитку здобувача освіти.

Освітнє середовище тільки тоді буде інклюзивним, коли матиме ряд ознак:

- спланований і організований фізичний простір, у якому б здобувачі освіти могли безпечно пересуватися під час групових та індивідуальних занять;
- наявність сприятливого соціального та емоційного клімату;
- створені умови для спільної роботи здобувачів освіти, а також надання один одному допомоги в досягненні позитивного результату.

Висновки. Таким чином, інклюзивне освітнє середовище – це середовище, де всі здобувачі освіти незалежно від своєї освітніх потреб здатні навчатися ефективніше, підвищувати свою соціальну компетентність, вдосконалювати комунікативні навички, а також відчувати себе частиною спільноти.

Список використаних джерел

- 1.Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наук. праць. — № 6(8). — К. : Університет «Україна», 2009. — С. 17–18.
- 2.ДаніелсЕлен Р. і Стаффорд Кей. Залучення дітей з особливими потребами до системи загальноосвітніх класів. — Л. : Тов. «Надія», 2002. — С. 23 .
- 3.Таранченко О. Тенденції сучасної освіти: роль педагога у створенні ефективної інклюзивної школи / О. Таранченко// Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. – 2011. №1. – С. 19.

4.Посилання в інтернет-мережі (<https://b-pro.com.ua/statti/yak-stvoriti-inklyuzivne-osvitne-seredovishhe>)

5.Посилання в інтернет-мережі (<https://ap.uu.edu.ua/article/80>)

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

*Божко Віктор Вікторович,
майстер виробничого навчання*

Батьки очікують від коледжу не лише статусу освітнього ресурсу, а й простору розвитку та співпраці як усередині, так і з зовнішнім світом. Сучасне освітнє середовище створює неповторне індивідуалізоване та персоналізоване враження, де у кожного є можливість відшукати себе. Аби дійти розуміння безпечного освітнього середовища, слід означити, що є освітнім середовищем.

Освітнє середовище — це місце, де: зустрічаються і взаємодіють не лише учні та вчителі, а й батьки, мешканці району, гості коледжу. Відбуваються не лише уроки, цікаві зустрічі, свята та концерти, але й лекції, семінари, тренінги тощо .

Що впливає на безпечне освітнє середовище?

1. Якість міжособистісних відносин – позитивні фактори (довіра, доброзичливість, схвалення, толерантність); ***негативні фактори*** (агресивність, конфліктність, ворожість, маніпулятивність).

2. Захищеність в освітньому середовищі – оцінка відсутності насильства у всіх його видах, формах для всіх учасників освітнього простору. Для того, щоб унеможливити насильство та створити безпечне освітнє середовище, кожен учасник навчально-виховного процесу повинен мати уявлення не тільки про те, що вважається насильством, але й про те, як мінімізувати ризики та небезпеки, і в результаті, створити умови для внутрішньої безпеки та безпеки референтного доквілля. А це стає можливим лише завдяки спільній цілеспрямованій діяльності педагогів, учнів і батьків.

3. Комфортність в освітньому середовищі – оцінка емоцій, почуттів та

домінуючих переживань у процесі взаємодії дорослих і дітей в освітньому середовищі закладу.

Задоволення базових потреб дитини у:

- допомозі та підтримці;
- збереженні та підвищенні її самооцінки;
- пізнанні та діяльності;
- розвитку здібностей і можливостей.

Основними характеристиками процесу взаємодії всіх учасників освітнього середовища є особистісно-довірливе спілкування, а його відсутність спричиняє досить негативні наслідки (емоційний дискомфорт, небажання висловлювати свою точку зору, думку, негативне ставлення до себе, втрата особистої гідності, небажання звертатися по допомогу, ігнорування особистих проблем і труднощів оточуючих дітей і дорослих, неухважність до прохань і пропозицій).

Які є принципи безпечного освітнього середовища?

- **Принцип домінування життя людини як головної цінності**, що визначає модель мінімальної (необхідної) безпеки, максимально усуває ризики, що загрожують життю як дітей, так і дорослих.
- **Принцип регіональної специфіки** передбачає під час організації системи безпеки освітнього середовища коледжу облік небезпек і можливих надзвичайних ситуацій конкретного регіону (міста, області, району).
- **Принцип комплексності оцінки небезпек (ризиків)**, що задає методикку оцінки різних педагогічних (освітніх) ризиків (зовнішніх і внутрішніх) на основі комплексного, системно-синергетичного підходів.

- **Принцип міні-макса**, що визначає досягнення максимального ефекту безпеки при наявності мінімуму ресурсного забезпечення.
- **Принцип максимальної ефективності управління системою заходів** і створених педагогічних умов, спрямованих на забезпечення максимальної безпеки освітнього середовища і коледжу, як соціального інституту в цілому.

Робота над створенням **безпечного освітнього середовища** не припиняється з досягненням певного результату. Насамперед, це безперервний процес реагування на нові виклики життя, пошук нових можливостей, ресурсів, генерування нових ідей і правил. Водночас необхідно, щоб всі учасники цього процесу усвідомлювали спільну відповідальність, мали вміння, бажання та добру волю для такої співпраці.

- Забезпечення комфортних і безпечних умов навчання та праці
- Створення освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації
- Формування інклюзивного, розвивального та мотивуючого до навчання освітнього простору

Основним фактором сталого розвитку є не лише якісна організація освітнього середовища, розвиток технологій, а й **розвиток педагогів**.

Сучасний педагог, вихователь: який він? Як його бачать діти, батьки, керівництво? Якої він сам про себе думки і до чого прагне? Це запитання, про які говорять — «на часі». Насамперед вихователь має бути провідником дітей до знань, порадником, помічником. Утім навколишній світ і суспільство змінюються семимильними кроками. До цих змін педагог має підлаштовуватися, як ніхто інший, щоб за будь-яких обставин знайти підхід до дитячого розуму і серця. У зразковий заклад освіти працівники та діти йдуть із радістю, адже в ньому поважають свободу духу, вчинків та заохочують проявляти їх. Адже він — **простір для розвитку**. Кадрова

політика у зразковому закладі освіти — ефективна. Вона починається з бачення того, як має працювати заклад. Вона — механізм, щоб виробляти цілі та завдання, реалізація яких дасть змогу зберегти, зміцнити і розвинути кадровий потенціал, створити відповідальний та високопродуктивний колектив.

Кадрова політика має бути зрозумілою та прийнятною для всіх працівників, зацікавлених у розвитку закладу. Вона базується на таких принципах:

- справедливість;
- демократизм;
- гуманізм;
- моральність;
- довіра;
- мотивація;
- рівність та відсутність дискримінації;
- добір кадрів за професійними, діловими і моральними якостями;
- захищеність.

Система цінностей педагогів формується з таких складників:

- самоцінність збереження та зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я дитини;
- створення благополуччя як вміння плекати, підтримувати та створювати сприятливі умови для себе та інших у безпечному середовищі, в природному, предметному та соціальному оточенні.

Саме система цінностей, якою керується педагог, визначає гуманістичний, цивілізований, культурний, професійний спосіб діяльності та взаємодії з дітьми. Серед сучасних аспектів професійного самовдосконалення

педагогів освіти важливим виступає свідома позиція щодо визнання прямої залежності результату освіти (компетентності) від збагачення особистого досвіду дитини в різних видах діяльності. Не окремі майстерно проведені заняття, спостереження на прогулянці чи інші форми організації дитини, а системне формування особистого досвіду дитини в різних видах діяльності формує її життєві компетентності.

У зразковому закладі освіти панує академічна свобода. Це самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час педагогічної, науково-педагогічної, наукової, інноваційної діяльності, яку вони здійснюють на принципах свободи слова, думки і творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених законом.

Законодавство у сфері освіти надає педагогічним, науково-педагогічним працівникам право на академічну свободу, що передбачає, зокрема:

- свободу викладання;
- свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну діяльність;
- вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі.

Список використаних джерел:

1. https://kremen-hool3.com.ua/sites/default/files/prezentaciya_po_bezpechnomu_seredovyshchu.pptx
2. <https://ezavdnz.mcfra.ua/914601>
3. <https://rozvytok-osvity.te.ua/bezpechne-osvitnye-seredovyshche-zakladu-osvity/>

Зміст

1. <i>Бартошик Ігор Сергійович</i> Формування безпечного середовища для здобувачів освіти.....	3
2. <i>Арендарчук Світлана Миколіївна</i> Інклюзивне освітнє середовище- результат спільної діяльності учасників освітнього процесу.....	7
3. <i>Черевко Інна Вікторівна</i> Комфортне та безпечне освітнє середовище.....	13
4. <i>Лопухович Віталій Іванович</i> Розвивальне середовище – результат спільної діяльності учасників освітнього процесу.....	16
5. <i>Хрупчик Євгенія Зінов'ївна</i> Безпечне освітнє середовище як пріоритетна вимога якості освіти.....	20
6. <i>Лопухович Наталія Василівна</i> Створення безпечного, комфортного, інклюзивного, розвивального та мотивуючого середовища, як результат спільної діяльності учасників освітнього процесу.....	25
7. <i>Кух Світлана Миколаївна</i> Принципи побудови розвивального освітнього середовища для здобувачів освіти коледжу.....	30
8. <i>Клявзунік Василь Анатолійович</i> Що таке безпечне освітнє середовище.....	34
9. <i>Клявзунік Сергій Анатолійович</i> Особливості формування інклюзивне середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини.....	39
10. <i>Муха Наталія Василівна</i> Створення інклюзивного освітнього середовища.....	45
11. <i>Божко Віктор Вікторович</i> Безпечне освітнє середовище.....	49